

ДОБРУДЖАНСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ИНСТИТУТ Генерал Тошево	
ВХОДЯЩ №	35
ДАТА	13.01.2015

Рецензия

от проф. д-р **Щелияна Христова Калинова** от Аграрния университет в Пловдив, член на научно жури със заповед № НП-07-56 105.11 от 2014 год., в конкурс за ПРОФЕСОР по професионално направление 6.2. „Растителна защита“, специалност Растителна защита (фитопатология), (шифър 04.01.10), обявен от Добруджански земеделски институт - Генерал Тошево в ДВ бр. 71/ 26.08.2014 год. с единствен кандидат доц. д-р **Валентина Георгиева Енчева** от Добруджанския земеделски институт в Генерал Тошево.

Кратки биографични данни

Доц. д-р Валентна Георгиева Енчева е родена през 1956 год. в гр. Тервел. Завършва Висшия селскостопански институт в Пловдив през 1980 год., специалност Растителна защита.

През 1986 г. придобива ОНС „Доктор“. От 1986 до 1998 г. работи като научен сътрудник/гл.асистент в ДЗИ –Ген.Тошево. През 1998 год. е избрана за доцент в същия институт.

Доц. д-р Валентина Енчева има 28 години научен стаж и общо 87 броя научни публикации.

От 2012 год. до настоящия момент доц. д-р Валентина Енчева е Зам. Директор на ДЗИ – Ген.Тошево. През периода 2010–2012 год. тя е Научен секретар на Института, а от 2003 год. до сега е член на НС на ДЗИ – Ген.Тошево.

Доц. д-р Валентина Енчева е специализирала два пъти в чужбина - през 1989 год. в Нови Сад – Сърбия и през 1995-96 год. в Англия със стипендия на Royal Society.

Тя е съавтор на 24 сорта и хибриди маслодаен слънчоглед и на 3 линии. Владее на добро ниво английски и руски език.

Оценка на научната продукция

В конкурса за професор доц. д-р Валентина Енчева представя значителен брой научни публикации, които са самостоятелни или написани в колектив. Те са общо 50 броя, от които 13 са в списания с импакт фактор. По

показателя необходим брой научни трудове тя отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника на ССА за приложението му.

От представените 50 научни труда за участие в конкурса, 22 броя са на български език и 28 броя са на английски език.

Доц. д-р Валентина Енчева е самостоятелен автор на 6 научни статии с номера според представения списък (4, 8, 24, 26, 28, 34,), първи автор в 18 бр. (2, 7, 11, 14, 15, 19, 20, 25, 29, 36, 37, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48), втори – в 1 бр. (5), в останалите е трети и следващ автор. По критерия водещ автор кандидатката също отговаря на изискванията на Правилника на ССА за изпълнение на ЗРАСРБ. Пет от публикациите са под печат (39, 40, 48, 49, 50). Сумарният импакт фактор на статиите е 3,480.

Научните трудове са публикувани в български и в чуждестранни научни списания, в Научни трудове и в Сборници от научни симпозиуми и конференции както следва:

Чуждестранни издания:

Helia (3, 12, 27, 41, 42)

Български издания:

Bulgarian Journal of Agricultural Science (6, 7, 8, 13, 14, 22, 23)

Field crop studies (17, 18, 25, 28, 32, 33)

Растениевъдни науки (16, 26, 36)

Селскостопанска наука (44, 45)

Почвознание, агротехника и екология (46)

Научни трудове на ВСИ – Пловдив (1)

Научни съобщения на учени от Добруджа (2, 4, 5, 11)

Научни съобщения на СУБ кл. Добруджа (15)

В сборници от научни конференции у нас и в чужбина:

Юбилейна научна сесия – 2002, Садово (9)

16th International Sunflower Conference - 2004, Fargo, ND, USA (21)

Състояние и проблеми на аграрната наука и образование - 2005, Пловдив (24)

Юбилейна научна конференция – 2007, Садово (29)

International Conference – 2008, Novi sad, Serbia (30)

Международна научна конференция „Добри практики за устойчиво земеделско производство” – 2009, ЛТУ – София (34)

Международна конференция – 2009, Институт масличних культур, Запорожъе, Украйна (35)

Юбилейна научна конференция с международно участие „Традиции и предизвикателства пред аграрното образование, наука и бизнес” – 2010, АУ – Пловдив (37)

International symposium “Sunflower breeding on resistance to diseases” – 2010, Krasnodar, Russia (38)

International symposium on sunflower genetic resources – 2011, Kusadasi, Turkey (39, 40)

18th International Sunflower Conference - 2012, Argentina (43)

Third international symposium on broomrape (*Orobanche* spp.) in sunflower - 2014, Cordoba, Spain (47)

Balkan agriculture congress – 2014, Edirne, Turkey (48, 49, 50)

Научно-приложни издания:

Добра растителнозащитна практика при слънчоглед - 2006, МЗГ, НСРЗ, София (19)

Добра растителнозащитна практика при рапица - 2006, МЗГ, НСРЗ, София (20)

Ръководство за интегрирано управление на вредителите при техническите култури – 2008, МЗГ, НСРЗ, София (31)

Представената научна продукция отговаря на изискванията да бъде публикувана както в научни списания с IF, така и в рецензирани и реферирани издания, в сборници от научни конференции у нас и в чужбина и др.

Област на научните изследвания

Научните изследвания на доц. д-р Валентина Енчева са в областта на растителната защита (фитопатология) и са насочени в няколко направления. Основната част от проучванията са свързани с болести по слънчогледа и кореновия паразит синя китка (*Orobanche cymana*). Проучвани са главно гъбни болести по слънчогледа - мана (*Plasmopara halstedii*); черни петна (*Phoma macdonaldi*); сиви петна (*Phomopsis helianthi*); кафяви петна (*Alternaria* sp.); разпространение и расов състав на патогените; генетичен контрол на устойчивостта; имунитетни прояви на линии и сортове слънчоглед към икономически важни болести по културата; източници на устойчивост; селекция

на нови сортове и хибриди слънчоглед; проучване на възможностите за контрол на болести по слънчогледа и др.

Цитиране на научните публикации

Научните трудове на доц. д-р В. Енчева са цитирани в 77 бр. научни публикации, публикувани в: Чужди списания с импакт фактор – 17 бр.; Чужди списания без импакт фактор – 20 бр.; Сборници от симпозиуми и конференции в чужбина – 5 бр. Български списания – 16 бр.; Сборници от симпозиуми и конференции в България – 11 бр.; Дисертационни трудове в чужбина – 3 бр.; Книги – 5 бр.

По този показател кандидатката значително надвишава наукометричните изисквания на Правилника на ССА за приложение на ЗРАСРБ. Този факт е безспорно доказателство за значимостта на научните публикации, представени от доц. Енчева.

Общият импакт фактор на цитиранията е 22, 007.

Приноси

Доц. В. Енчева формулира от своите публикации 13 приноса с научен характер и 5 с научно-приложен характер.

От приносите с научен характер оценявам с голяма стойност проучването на едногодишни диплоидни видове от род *Helianthus*, включващи 184 образци от *H. annuus* L., *H. agrophyllus*, *H. debilis* с образци от вида *H. debilis* ssp. *cucumerifolius*, *H. debilis* ssp. *silvestris*, *H. petiolaris* с образци от вида *H. petiolaris* ssp. *petiolaris* и *H. praecox* с образци от вида *H. praecox* ssp. *praecox*. Всички видове са оценени към икономически най-важните болести по слънчогледа – мана, склеротинийно увяхване, сиви петна, черни петна и кафяви петна по слънчогледа и паразита синя китка (*Orobanchе cumana*) с цел установяване източници на устойчивост. Към същите заболявания е проучена и устойчивостта към 278 многогодишни видове от род *Helianthus*. В проучванията са включени образци с различно ниво на пloidност: диплоидни многогодишни видове; тетраплоидни многогодишни видове и хексаплоидни многогодишни видове. Освен това са осъществени фитопатологични проучвания на потомствата от всички генерации с цел включване на гени за устойчивост към определени заболявания по слънчогледа.

Установена е устойчивостта на линии и хибридни комбинации слънчоглед, създадени по класически методи към заболявания по културата, с цел създаване на нова генетична плазма, съчетаваща устойчивост към група от патогени и кореновия паразит синя китка. На тест за устойчивост са оценени и хибридни комбинации към основните у нас болести: мана (*Plasmopara halstedii*); черни петна (*Phoma macdonaldi*); сиви петна (*Phomopsis helianthi*); кафяви петна (*Alternaria sp.*) и слънчогледова синя китка (*O. ramoza*) чрез използване на ултразвук и гама радиация.

Проведени са изследвания и е направена оценка на междувидови и междуродови хибриди за устойчивост към склеротинийно увяхване по слънчогледа (*Sclerotinia sclerotiorum* (Lib) de Bary). Открити са селекционни материали с известна устойчивост към патогена.

За пръв път в България е описан карантинният патоген *Albugo tragopogonis* и са предложени средства за борба с него.

Направено е проучване и фитопатологично описание на сухото гниене по слънчогледа с причинител гъбата *Rhizopus sp.* Установено е, че заболяването не се влияе от генотипа на слънчогледа, но се влияе силно от климатичните условия. Чувствителността на слънчогледа към *Rhizopus sp.* се променя и в зависимост от фенофазата на културата.

Описано е разпространението, симптомите и цикъла на развитие на гъбния патоген *Sclerotium bataticola* Taube със синоним *Macrophomina phaseolina* Tassi. Изследванията показват, че заболяването е разпространено на територията на цялата страна.

Проучен е видовият състав на гъбите от род *Alternaria sp.*, причинители на кафявите петна по слънчогледа. Най-широко разпространение има гъбата (*Alternaria alternata*).

Проучена е устойчивостта на български и чуждестранни хибриди към причинителите на черни петна (*Phoma macdonaldi*); сиви петна (*Phomopsis helianthi*) и кафяви петна (*Alternaria sp.*) по слънчогледа.

Разработена е методика за заразяване на слънчогледови растения с гъбния патоген *Phomopsis helianthus* Munt.-Cvet et all. Методът е удобен при предварително тестиране на селекционните материали.

Проучена е агресивността и влиянието на генотипа при гъбния патоген *Phomopsis helianthus* Munt.-Cvet et all. Получената информация дава

възможност за насочване на селекционната работа към най-вирулентния и агресивен щам от този патоген, изолиран в ДЗИ.

Направена е фитопатологична оценка на перспективни линии и хибриди слънчоглед, получени чрез комбинирано използване на класически и биотехнологични методи към икономически важни болести, паразита синя китка и устойчиви на хербициди селекционни материали.

От научно приложните приноси високо оценявам разработения метод за производство на биохербицид от паразитната гъба *Fusarium oxysporum f.sp. ortoceras* за борба с *Orobanche cumana* Wallrr. Така съществува възможност за производство на малообемен и практически лесно приложим продукт в доза от 0,9 да 1,5 г/10 кг почва.

Проучена е ефикасността на фунгициди срещу икономически важни за страната болести по слънчогледа. Установено е, че двукратното третирне с Корбел в доза 100 мл/дка намалява проявлението на сивите петна по слънчогледа.

Създадени и вписани в сортовата листа на Р България са 24 хибрида културен слънчоглед, на които кандидатът е съавтор. Освен това доц. Енчева е съавтор и на три линии слънчоглед.

Участие в национални и международни научни конференции

В периода 1994 – 2014 год. кандидатката участва лично в седем научни конференции: в Холандия; Англия; Румъния; Сърбия; Турция и два пъти в Испания.

Педагогическа дейност

Доц. д-р Валентина Енчева има 28 год. научен стаж, включително и педагогически, което се доказва от справката за обучение на докторат на самостоятелна подготовка със заповед №75 от 27.08.1998 год. Докторантът е защитил успешно. Освен това от началото на 2014 год. тя е Наставник на ученика по проект BG051PO001-3.3.07-0001 „Ученически практики“.

Ръководство и участие в национални и международни научни проекти

Доц. д-р Валентина Енчева е участвала в разработването и реализирането на 4 научно-изследователски проекта към ССА, като последният „Създаване на хибриди и сортове слънчоглед с висока продуктивност и устойчивост към стресови фактори” продължава до 2017 год.

Участието ѝ в международни научни проекти е по програмата Трансгранично сътрудничество България – Румъния през периода 2007 - 2013 год.

Други дейности на кандидата

Доц. В. Енчева е член на Съюза на учените в България (СУБ) като в периода 2001 – 2005 год. е Председател на клон „Аграрни науки” в гр. Добрич. От 2011 год. до сега тя е в редакционната колегия на списанието Field crop studies. Участвала е в няколко комисии по присъждане на академични длъжности и звания.

Критични бележки

Публикациите: Добра растителнозащитна практика при слънчоглед - (19); Добра растителнозащитна практика при рапица - (20) и Ръководство за интегрирано управление на вредителите при техническите култури (31) не приемам за научни, а за научно-приложни, които не подлежат на рецензиране.

Пет от публикациите (6, 8, 11, 14, 23) не са включени в приносите. Приносите са формулирани много добре и коректно отразяват резултатите от публикуваните научни изследвания. Първият принос обаче е по-обширен и би могло да се формулира в два отделни.

За публикациите под печат (39, 40, 48, 49, 50) няма представена служебна бележка от редакционната колегия на съответното списание.

Не приемам цитатите с номера 28, 35 и 39, тъй като са автоцитати. В списъка с цитирания са допуснати и множество от т.нар скрити автоцитати (4, 6, 8, 29, 30, 31, 33 и др.).

Посочените бележки са по-скоро технически и не дават отражение върху цялостната ми положителна оценка за представените от доц. д-р В. Енчева материали в конкурса за АД „Професор”.

Лични впечатления

Познавам Валентина Енчева още от студентските години, а по късно и като колега от научните изследвания в областта на растителната защита и по-конкретно кореновия паразит синя китка.

Според мен, доц. д-р Валентина Енчева е търсец, колегиален и етичен изследовател, притежаващ способност за работа в колектив, което е особено важно за съвременните научни изследвания. Притежава задълбочени познания в областта на съвременната фитопатология, статистическите методи, ползва свободно и добре интерпретира научната литература и получените резултати.

Заклучение

Доц. д-р Валентина Енчева участва в настоящия конкурс с материали, които отговарят на наукометричните изисквания за заемане на академичната длъжност Професор. Освен обема на продукцията, прави впечатление коректността, техническата прецизност и прегледност при представянето ѝ.

Материалите, с които доц. д-р Валентина Георгиева Енчева участва в конкурса я определят като изграден учен в областта на растителната защита (фитопатология).

Всички представени от нея материали доказват, че кандидатката отговаря на изисквания на ЗРАСРБ за присъждане на академичната длъжност Професор.

Въз основа на това си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури и на НС на ДЗИ – Г.Тошево да гласуват **положително** и доц. д-р Валентина Енчева да бъде избрана за „Професор” по научната специалност Растителна защита (фитопатология) за нуждите на Добруджански земеделски институт – Ген. Тошево.

Рецензент:

Проф. д-р Щелияна Калинова

12.01.2015 год.